

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Кючюк Джаміля Рустам кизи

УДК 378.147(56) «19/20»

**Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів
у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина
в умовах інтеграційних процесів
(друга половина ХХ – початок ХХІ століття)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник доктор педагогічних наук, професор
Вітвицька Світлана Сергіївна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Жуковський Василь Миколайович,
Національний університет
„Острозька академія”,
професор кафедри англійської мови
та літератури;

кандидат педагогічних наук
Слоньовська Оксана Богданівна,
Житомирський військовий інститут
імені С.П. Корольова,
старший викладач кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться 21 червня 2017 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 19 травня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку шляхів удосконалення підготовки вчителів в умовах сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів. У міжнародних правових документах ЮНЕСКО, Ради Європи, Організації міжнародного співробітництва та розвитку, Міжнародної організації праці вчителів XXI століття вони проголошуються носіями суспільних змін. Їх підготовка на світовому рівні визнається однією з найбільш актуальних проблем сьогодення, від ефективності вирішення якої значною мірою залежить майбутнє кожної держави. Зазначене чітко окреслює соціальне замовлення, що має реалізовуватися в системі вищої педагогічної освіти, а також декларується в її законодавчій базі: Закон України: «Про вищу освіту» (2016), Конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні» (1999), Концепція педагогічної освіти (1999), Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті (2001), Державна програма «Вчитель» (2002), Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України» (2004), Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір (2004), Проект концепції розвитку освіти в Україні на 2015–2025 роки, «Закон про вищу освіту» (Республіка Туреччина, 1981), «Постанова про академічну оцінку та покращення якості в закладах вищої освіти» (Республіка Туреччина, 2005), в яких окреслено основні заходи, спрямовані на становлення конкурентоздатного вчителя європейського рівня, носія сучасної педагогічної культури і мислення.

Зазначене вимагає інтернаціоналізації світового освітнього простору в умовах політико-правового, соціально-економічного й культурного зближення країн як провідних суспільних тенденцій, що детермінує необхідність глибокого й критичного вивчення досвіду організації підготовки вчителів у різних країнах з метою використання кращих світових надбань, усвідомлення проблем у цій сфері суспільного буття, визначення шляхів їх вирішення в теоретичному і прикладному аспектах.

Важливим для сучасних педагогічних досліджень у цьому контексті можна вважати досвід Республіки Туреччина, яка в умовах динамічного суспільно-політичного розвитку приділяє багато уваги створенню незалежної та гнучкої системи підготовки вчителя. Компаративні педагогічні розвідки мають виявити проблеми та зміни, що відбуваються в педагогічній освіті Туреччини на тлі загальносвітових тенденцій. Порівняльний аналіз шляхів інтеграції вітчизняної вищої школи в Європейський освітній простір у межах системного підходу до вивчення особливостей педагогічної освіти країн учасниць Болонського процесу та реалізації державницького підходу до становлення вищої педагогічної освіти в Туреччині становить як науковий, так і прикладний інтерес.

Дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців різних галузей завжди привертала увагу науковців. Так, методичні засади сучасної філософії освіти розкрито в працях В. Андрущенка, І. Зязюна, С. Ертюрка, В. Кременя, В. Курила, В. Лутая, Х. Оймена, Р. Онджула, П. Сауха. Концептуальні засади порівняльної педагогіки, зокрема професійної, досліджували Л. Веховський, Х. Джиритли, В. Кудін, О. Локшина, Л. Пуховська, А. Сбруєва, С. Сисоєва. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців розглядали О. Антонова, С. Батищев, С. Вітвицька, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, М. Кодаманоглу, А. Лігоцький, А. Огузкан, М. Сати-бей, Л. Хомич.

У вітчизняній та світовій педагогіці накопичено значний досвід досліджень проблем інтеграції, як от: теоретико-методологічних основ інтеграції (М. Берулава, С. Гончаренко, В. Загвязинський, І. Козловецька, О. Сергєєв, М. Чапаєв); особливостей інтегративних процесів у професійно-технічній школі (Р. Гуревич, Б. Камінський, Н. Ничкало); психологічні аспекти інтеграції (Х. Адивар, М. Іванчук, В. Савченко, Т. Яценко); розвиток педагогічної освіти західноєвропейських країн (В. Жуковський, О. Овчарук, Л. Пуховська та ін.).

Теоретичним основам розвитку системи освіти Республіки Туреччина присвячені дослідження І. Доромаджі, Х. Ез, К. Цейткович та ін., в яких розглядаються проблеми освітніх трансформацій, що пов'язані з необхідністю приведення системи педагогічної освіти країни у відповідність з динамічними вимогами суспільства, положеннями Болонської конвенції, що відображають інтеграційні процеси в Європі та світовому освітньому просторі. У наукових дослідженнях російських та українських учених розкриваються окремі аспекти системи освіти Туреччини (С. Усманова, А. Джурицький, А. Газізова та ін.).

Аналіз стану наукових досліджень і практики осмислення і використання зарубіжного досвіду дозволив виділити *протиріччя* між:

- необхідністю створення в Україні конкурентоздатної системи вищої педагогічної освіти, яка відповідала б сучасним вимогам інноваційного розвитку, і недостатністю теоретичного осмислення досвіду зарубіжних країн, зокрема, мусульманських, у визначеному напрямі;
- доцільністю збереження кращих традицій вітчизняної вищої школи та системи освіти інших країн і домінуючою у світі орієнтацією на вивчення і використання досвіду США, Західної Європи;
- недостатнім рівнем вивчення досвіду інших країн, зокрема, Туреччини, та його екстраполяцією на подібні з Україною завдання й умови розвитку системи вищої освіти;
- особливостями функціонування вищої педагогічної освіти в Україні та Туреччині та необхідністю поширення досвіду вітчизняної педагогічної школи у світовий освітній простір.

Разом із тим, до сьогодні підготовка вчителя в Республіці Туреччина в умовах інтеграції не була предметом комплексного вивчення, що актуалізує доцільність теоретичного розгляду окресленої проблеми в хронологічних межах наприкінці ХХ – початку ХХІ століття та вимагає системного теоретико-методичного дослідження порівняльно-педагогічного характеру.

Соціокультурна і педагогічна значущість, актуальність проблеми, її недостатній рівень розробленості в історії та теорії педагогіки, зокрема Туреччини, а також необхідність вирішення зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Становлення та розвиток освіти та виховання у різні історичні періоди» (державний реєстраційний номер 0110U002112). Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 3 від 25.10.2013 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології Національної академії педагогічних наук України (протокол № 10 від 17.12.2013 р.).

Мета дослідження – з'ясувати організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у системі вищої педагогічної освіти Республіки Туреччина та окреслити можливості творчого використання прогресивного турецького досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання**:

1. Обґрунтувати методологічні засади дослідження.
2. Визначити історичні, соціально-політичні та соціокультурні передумови реформ у вищій педагогічній школі Республіки Туреччина.
3. Окреслити етапи та простежити тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Туреччини на тлі євроінтеграційних процесів.
4. Охарактеризувати організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів країни в контексті її нормативно-правового, структурного, змістовно-операційного аспектів.
5. Здійснити компаративний аналіз моделей підготовки вчителів у Туреччині та в Україні та визначити перспективи їх взаємозбагачення в умовах інтеграційних процесів.

Хронологічні межі охоплюють період другої половини ХХ – початку ХХІ століття.

Нижня хронологічна межа визначається підписанням у 1954 році Європейської культурної конвенції, в якій наголошувалося на необхідності

заохочення громадян усіх держав до вивчення мов, історії та культури інших країн.

Верхня межа (до сьогодення) обґрунтовується реалізацією законів, нормативних актів щодо євроінтеграції вищої педагогічної освіти Туреччини.

Об'єкт дослідження – система підготовки вчителів в Республіці Туреччина.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови, зміст, форми і методи підготовки вчителів в умовах інтеграційних процесів.

Методологічні основи дослідження. Вивчення організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччини в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) ґрунтується на засадах наративного, цивілізаційного, синхронного, діахронного, антропологічного та міждисциплінарного підходів, комплексна реалізація яких забезпечила застосування філософських, загальнонаукових та педагогічних методів дослідження. Зокрема, застосовано *компаративно-історичний метод* з метою порівняння педагогічних фактів, явищ і процесів в історичній ретроспективі, вивчення освітніх документів, аналізу нормативно-правової бази, науково-педагогічної літератури з питань підготовки вчителів у системі вищої освіти. Метод *термінологічного аналізу* використовувався для вивчення й уточнення термінів «передумова», «реформа», «освітня реформа», «інтеграція», «модернізація», «підготовка вчителя», «організаційно-педагогічні умови» та позначуваних ними понять. Загальнонаукові методи *аналізу і синтезу* наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів з проблеми підготовки вчителів у системі вищої освіти – для визначення тенденцій і характеристики особливостей процесу підготовки вчителів у Республіці Туреччина. Метод *узагальнення та систематизації інформації*, одержаної з різних джерел, застосовано для обґрунтування теоретичної бази дослідження. *Структурний і ретроспективний* методи дали змогу розглянути процес підготовки вчителів у Республіці Туреччина у розвитку, виокремити його основні етапи, визначити тенденції. *Порівняльний метод* дозволив виявити спільне і відмінне в процесі підготовки вчителів у системі вищої освіти Туреччини та України.

Джерельною базою дослідження є публікації вітчизняної та зарубіжної педагогічної періодичної преси другої половини ХХ – початку ХХІ століття, нормативні і законодавчі акти України та Республіки Туреччина, статистичні збірники, монографії, дисертації, автореферати, збірники наукових праць; матеріали вітчизняної і зарубіжної науково-педагогічної періодики: «Рідна школа», «Педагогіка», «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Шлях освіти», «Вища освіта»; Інтернет-ресурси Міністерства освіти і науки України, Міністерства освіти Туреччини, турецькі журнали: «Викладач» (Стамбульська Асоціація викладачів), «Педагогічна психологія» (Педагогічний інститут у

Газі), «Село і освіта» (Анкара), «Педагогіка» (Стамбул), «Турецькі педагогічні науки» та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше здійснено цілісний комплексний аналіз підготовки вчителів Республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (кінець ХХ – початок ХХІ століття) й обґрунтовано шляхи використання позитивного досвіду країни у вітчизняній системі вищої освіти, визначено організаційно-педагогічні умови, етапи становлення та модернізації вищої педагогічної освіти Туреччини, виявлено й обґрунтовано *тенденції* реформування підготовки вчителя в Республіці Туреччина в умовах євроінтеграційних процесів, розкрито особливості моделей підготовки вчителів у Республіці Туреччина та Україні, визначено перспективи їх взаємозбагачення, введено в науковий обіг вітчизняної педагогічної науки нові факти і поняття, що характеризують підготовку вчителя в системі вищої освіти Туреччини; *удосконалено* методи порівняльного педагогічного дослідження; *подальшого розвитку* набули положення щодо модернізації вищої педагогічної освіти в Україні з урахуванням досвіду підготовки вчителя у Республіці Туреччина в умовах євроінтеграційних процесів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні положення та висновки дисертації можуть слугувати матеріалом для розробки програм підготовки майбутніх учителів з використанням турецького досвіду. Матеріали дослідження збагачують зміст навчальних дисциплін «Порівняльна педагогіка» й «Історія педагогіки». Особливого значення результати дослідження набувають для організації професійного навчання у Республіці Туреччина в напрямі узагальнення та популяризації освітньої системи країни в європейському просторі. Представлена дисертація є підґрунтям для подальших порівняльно-педагогічних та історико-педагогічних досліджень з питань підготовки вчителів у Туреччині в умовах євроінтеграційних процесів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження оприлюднені на наукових, науково-практичних та науково-методичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах» (Житомир, 2014), «Військова освіта і наука сьогодення» (Київ, 2014), «Новітні педагогічні технології у світлі духовних цінностей європейської цивілізації» (Вінниця, 2014), «Формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного педагогічного профілю» (Бар, 2015), «Становлення та розвиток акмеології: теоретичні і практичні аспекти (Житомир, 2015); *всеукраїнських*: «Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи» (Житомир, 2013), «Підготовка педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти» (Житомир, 2013), «Формування професійної

компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти» (Житомир, 2014), «Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном» (Житомир, 2014); «Професійна підготовка фахівців в умовах неперервної освіти» (Житомир, 2015), «Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів» (Житомир, 2016); науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (2013–2016).

Публікації. Результати дослідження відображено в 11 одноосібних наукових публікаціях, з яких 5 у провідних фахових виданнях України, 3 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (344 найменування, з них іноземними мовами – 65) та 5 додатків. Дослідження містить 8 таблиць та 2 рисунки. Загальний обсяг дисертації становить 264 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 192 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; представлено відомості про їх впровадження й апробацію; публікації автора, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні основи підготовки вчителів у системі вищої освіти Туреччини»** – обґрунтовано методологічні засади проведеного дослідження; висвітлено історико-педагогічний аспект підготовки вчителів у Республіці Туреччина; розглянуто соціально-політичні та соціокультурні передумови реформування вищої педагогічної освіти країни; окреслено місце освітньої системи Туреччини на тлі законодавчого забезпечення євроінтеграційних процесів.

З метою теоретичного аналізу проблеми *методологію* дослідження розглянуто як складну багаторівневу ієрархічну побудову, яка складається з кількох *рівнів*: філософська методологія; загальнонаукова методологія; методологія порівняльної педагогіки, що визначає сукупність методів, принципів дослідження і процедур; методологія міждисциплінарних досліджень. З'ясовано, що кожен із них передбачає реалізацію наукових підходів, що забезпечують системний розгляд досліджуваного феномена, а саме: *цивілізаційного*, що визначався висвітленням педагогічних фактів у контексті соціально-політичних, соціокультурних передумов реформування системи вищої педагогічної освіти Туреччини; *антропологічного*, що передбачає виявлення й аналіз особистісної орієнтації у змісті, формах і методах професійної підготовки майбутніх учителів країни; *синхронного* – для характеристики всіх аспектів проблеми у співвідношенні з іншими країнами,

регіонами, що діють у межах Болонського процесу; *діахронного*, що забезпечував аналіз системи підготовки вчителя Туреччини на тлі різних культурно-історичних циклів її розвитку; *нарративного*, що виявляє залежність історичної оцінки від власної авторської позиції та зумовлює відбір самої інформації з метою її суб'єктивації, педагогічної інтерпретації організаційно-педагогічних умов становлення системи підготовки вчителів Туреччини; *системного*, який дозволив висвітлити різноманітність внутрішніх і зовнішніх зв'язків, виявити сутність цілісної системи та її елементів.

Основними поняттями дослідження визначено такі, як *освіта*, *вища освіта*, *педагогічна освіта*, *педагогічна діяльність*, ефективність якої детермінується рівнем професійної підготовки і спрямованістю на виховання підростаючого покоління. *Підготовка вчителів* тлумачиться як процес оволодіння освітніми фаховими і життєвими компетенціями, набуття досвіду в системі вищої педагогічної освіти. У межах дослідження уточнено сутність таких понять, як *інтеграція*, *модернізація*, *освітня реформа*, що відображають специфіку організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Туреччини в окреслений період. Простежено їх взаємозв'язок та взаємозумовленість. З'ясовано, що інтеграційний процес як цілеспрямована зміна кількісних і якісних характеристик системи педагогічної освіти в Туреччині в європейському і світовому освітньому просторі за єдиними вимогами Болонської конвенції забезпечує її ефективність шляхом модернізації, відповідних трансформацій в культурній, соціальній, економічній сферах. Зазначене передбачає суттєві зміни в структурі та процесі підготовки вчителя, що спрямовані на модернізацію діяльності ВНЗ, підвищення конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграційних процесів. Результатом цих процесів постає якісна освіта як глобальна цінність та умова конкурентного стратегічного розвитку суспільства.

У результаті історико-педагогічного аналізу проблеми визначено основні етапи розвитку вищої педагогічної освіти Республіки Туреччина, критерієм виокремлення яких стало, по-перше, відображення її становлення і функціонування на тлі євроінтеграційних процесів, по-друге, урахування політичних, культурних, економічних, соціальних, конфесійних особливостей країни, що безпосередньо впливало на зміст, форми і методи підготовки вчителів країни. *Перший етап* (1863–1923) співвідноситься зі створенням першого в Османській імперії університету «Darulfunun» (Дім науки), який пройшов шлях від мусульманського до світського навчального закладу, започаткував формування національної інтелігенції, яка сприяла розвитку турецької науки, техніки, освіти та культури. *Другий етап* (1923–1981 р.) розпочався з проголошення Турецької Республіки та створення національної системи вищої освіти і характеризувався заснуванням у післявоєнний період (50–70-і роки

XX ст.) мережі державних вищих навчальних закладів як основи демократичної та світської системи освіти. *Третій етап* (1981 р. – по теперішній час) визначається реформуванням системи вищої освіти, інтенсивним відкриттям державних, приватних і суспільних університетів, які є потужними науково-навчально-виробничими центрами із розгалуженою мережею коледжів, науково-дослідних інститутів, лабораторій, бібліотек, навчальних факультетів, на яких здійснюється підготовка як педагогічних працівників, так і висококваліфікованих фахівців різних сфер діяльності. Зазначено, що всі університети республіки підпорядковуються двом адміністративним органам: Раді з вищої освіти та Міністерству Національної освіти.

Простежено вплив основних етапів перебігу інтеграційних процесів на систему вищої педагогічної освіти Туреччини: *I етап* (1954–2001 рр. XX ст. – *соціально-орієнтований*) – напрацювання спільних підходів до транснаціональних проблем вищої школи; *II етап* (2001–2009 рр. – *економіко-орієнтований*) – приєднання до євроінтеграційних процесів, підписання Болонської конвенції (2001 р.) та прийняття низки нормативних актів щодо євроінтеграції, розвиток положень Болонської декларації під час Міжнародної зустрічі у 2009 році в бельгійських містечках Льовені та Лювен-ля-Ньов, де Туреччина представила національні доповіді про Болонську реформу; *III етап* (2009 – до сьогодні – *професійно-орієнтований*) – реалізація законів, нормативних актів щодо євроінтеграції вищої педагогічної освіти Туреччини, а також реформування системи освіти, створення та модернізація навчальних програм, запровадження інтегрованих курсів, дистанційного навчання, оцінювання якості освіти.

Зазначено, що структура та функції педагогічного процесів ВНЗ Туреччини істотно не відрізняються від інших європейських країн, але зберігають свої особливості. У Державному стандарті вищої педагогічної освіти закріплено її *чотири рівні*: *перший* – неповна вища педагогічна освіта після навчання у ВНЗ не менше двох років та успішного проходження проміжної атестації; *другий* – «бакалавр» з відповідною освітньою програмою, що передбачає термін навчання не менше чотирьох років; *третій* – забезпечується освітніми програмами підготовки фахівців із кваліфікацією «магістр», яку можна засвоїти після освітньої програми бакалавра та не менше ніж дворічної спеціалізованої підготовки, включаючи практику – науково-дослідну, науково-педагогічну діяльність випускника; *четвертий* – два-три роки навчання в докторантурі, протягом яких докторант проводить дослідження, захищає докторську дисертацію й отримує вчене звання доктора філософії (доктор педагогіки). Разом із тим система вищої педагогічної освіти Республіки Туреччина характеризується особливостями, основними з яких є: національна основа підготовки педагогічних кадрів, що передбачає вивчення циклу

дисциплін, пов'язаних із історією Туреччини, її культурою, традиціями, мистецтвом, літературою, релігією.

Охарактеризовано: *соціально-історичні* (традиційне домінування ісламу як основи релігійної та соціокультурної спільності народу Туреччини, діяльність Мустафи Кемалю Ататюрка як підґрунтя освітніх реформ); *соціально-політичні* (державна політика країни у сфері освіти з урахуванням особливостей діяльності її політичних партій – Республіканської народної партії та Партії Демократії, становлення нормативно-правової бази освітньої галузі, надання їй світського характеру, запровадження латинського алфавіту, боротьба з неграмотністю як вирішення питання виживання молоді Республіки, залучення на державному рівні іноземних педагогів (Джон Дьюї); *соціокультурні* (зростання освітніх потреб місцевого населення, розширення прав жінки в турецькому суспільстві, розробка та впровадження стратегії національної освіти, зміст якої окреслено в урядових програмах, Конституції Республіки Туреччина, законах про освіту, а також в заповідях Ататюрка, урахування культурних особливостей соціалізації особистості в Туреччині), передумови становлення вищої педагогічної освіти країни.

Виокремлено етапи та простежено особливості розвитку вищої педагогічної освіти Туреччини на тлі євроінтеграційних процесів в контексті нормативно-правового забезпечення цього процесу. I етап (1952–1982 рр.) – створення європейської економічної співдружності), що ознаменувався підписанням Європейської культурної конвенції, укладанням Римської угоди, прийняттям Європейської карти освіти; в країні здійснюється підготовка та реформування вищої освіти, результатом чого стає створення великих навчально-науково-виробничих центрів. II етап (1983–1991 рр.) характеризувався прийняттям Великої Хартії університетів, «Меморандуму про вищу освіту в країнах ЄС», в якому, зокрема, наголошувалося на необхідності підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів; у Туреччині активно реалізуються програми академічної мобільності. III етап (1991–1999 рр.) визначався прийняттям Маастрихтського договору, Лісабонської конвенції та Сорбонської декларації, створенням та реалізацією об'єднаних програм ЄС з виховання та формування особистості («Сократ», «Леонардо да Вінчі», «Молодь для Європи»), на якому Туреччина реалізувала загальний напрям усіх змін у системі вищої педагогічної освіти країни, що зумовлено її об'єднанням із державами Чорноморського економічного регіону (Румунією, Болгарією, Грузією, Росією, Україною (прибережні країни), Молдовою, Албанією, Грецією, Азербайджаном, Вірменією) і країнами Європейського Союзу. На IV етапі (з моменту підписання Болонської декларації у 1999 році до теперішнього часу), визначальним для якого є Празьке комюніке, Туреччина стала новим членом Болонського процесу, підписала відповідну декларацію і

визначила напрями і завдання реформування вищої освіти, зокрема, педагогічної, на наступні роки.

У другому розділі – **«Організаціо-педагогічні умови підготовки вчителів в Туреччині в контексті євроінтеграційних процесів (кінець ХХ – початок ХХІ століття)»** – окреслено сутність функціонально-структурної та управлінської модернізації педагогічної освіти Туреччини, охарактеризовано змістовий та операційно-діяльнісний компоненти підготовки вчителів у країні та стратегії її модернізації в умовах інтеграційних процесів, представлено результати компаративного аналізу української та турецької моделей педагогічної підготовки у ВНЗ та перспективи їх взаємозбагачення.

У результаті теоретичного аналізу проблеми підготовки вчителів Туреччини в окреслений період, вивчення нормативних документів та досвіду діяльності турецьких ВНЗ в напрямі підготовки майбутніх учителів республіки виокремлено організаційно-педагогічні умови здійснення цього процесу, до яких віднесено такі, як: *стандартизація, структуризація та уніфікація* вищої освіти країни та її управління, що відбулося внаслідок освітніх реформ; *модернізація* змісту, форм, методів підготовки учителів, що призвело до продукування вітчизняної моделі університетської освіти; *забезпечення більш широкого доступу* до вищої освіти громадян країни шляхом підвищення якості середньої ланки, ефективність якої забезпечують висококваліфіковані педагогічні кадри; *сприяння* на державному рівні *мобільності* майбутніх учителів та викладачів університетів шляхом активної участі в міжнародних освітніх проектах; *використання засобів масової інформації* у процесі створення освітнього інформаційного середовища; *значне державне фінансування та урядова підтримка* системи підготовки вчителів Туреччини.

Зазначено, що функціонально-структурна та управлінська модернізація педагогічної освіти країни передбачає: трансформацію підходів до її управління, актуалізацію проблем якості та її оцінки в контексті євроінтеграційних процесів; розробку і трансформацію моделі педагогічної освіти, оновлення змісту, форм і методів професійного навчання в університетах країни. Доведено, що підготовка вчителів у ВНЗ Республіки Туреччина у досліджуваний період здійснювалася у контексті спрямованості на приведення у відповідність до європейських норм не тільки системи вищої освіти, а й економіки, права, управління, соціальної сфери, що зумовлено продукуванням ідеї побудови сильної турецької держави на основі модерністської політичної ідеології Кемалю Ататюрка. Охарактеризовано шість її основних принципів, реалізація яких характеризує побудову держави та безпосередньо впливає на систему освіти в країні: *республіканізму* (ідеал конституційної демократичної республіки); *націоналізму* (ідеал національної держави, що патріотично виховує своїх громадян у дусі відданості нації);

народності (боротьба проти класової нерівності і станових привілеїв); *лаїцизму* або *секуляризму* (світський характер держави та відокремлення її від ісламу); *державного регулювання* (побудова змішаної економіки при домінуючій ролі держави); *реформізму* (курс на вестернізацію та боротьбу з пережитками традиційного суспільства, опора на прогрес і просвітництво).

Доведено, що продумана політика держави щодо об'єднання інститутів як структурних підрозділів університетів, запровадження двоциклового навчання (бакалаврат і магістратура) та використання оптимальних варіантів освітніх програм Америки та Європи призвели до визнання ефективності педагогічної освіти країни світовим співтовариством (Стамбульський, Анкарський, Босфорський, Середньосхідний технічний, Університет імені Ататюрка та ін.). Охарактеризовано тенденцію до стрімкого кількісного та якісного зростання університетів Туреччини, де здійснюється підготовка вчителів, що зумовлено значним збільшенням державних коштів на освіту, залученням іноземних викладачів та студентів, розвитком навчальних закладів як наукових центрів, можливістю конструювати зміст освіти за власною концепцією. З'ясовано, що за останні двадцять років у період розбудови єдиного європейського освітнього простору, до якого приєдналася Туреччина, здійснено перехід до тріступеневої системи підготовки педагогічних кадрів – *бакалавр, магістр, доктор філософії*.

На основі проведеного аналізу доведено, що модернізація системи підготовки вчителів у Туреччині і в Україні відбувається під впливом сучасних економічних, інформаційних, соціальних тенденцій щодо формування аксіологічних засад життєдіяльності суспільства, здійснюється на зламі різних соціологічних підходів до визначення її функцій. Зазначені процеси в Туреччині ускладнюються відсутністю рівного доступу до освітніх послуг для різних соціальних прошарків населення, шляхи подолання якої відображені в прийнятому у листопаді 1981 року Законі «Про вищу освіту» та Конституції Туреччини 1982 року. З метою забезпечення ефективності виконання визначених завдань здійснено централізацію управління системою вищої освіти. Рада з вищої освіти (YÖK) створена на засадах рівноправного представництва президента, Ради Міністрів, міжуніверситетських комітетів. Обґрунтовано висновок, що на сучасному етапі в Туреччині продовжується активне реформування вищої освіти, провідними напрямками якого визначено: розвиток бакалаврських і магістерських програм; збільшення кількості подвійних магістратур; сприяння мобільності студентів у світовому освітньому просторі; формування чіткої системи кредитів тощо.

Охарактеризовано вплив організаційно-педагогічних умов на вдосконалення змістового та операційно-діяльнісного компонентів підготовки вчителів Туреччини в контексті євроінтеграційних процесів. На основі вивчення навчальних планів університетів країни, які здійснюють підготовку майбутніх

учителів (університет Онсекиз Март у Чанаккале, університет Едиптепе у м. Стамбулі та ін.), з'ясовано, що загальна структура змісту вищої педагогічної освіти включає *шість* основних блоків підготовки фахівців: *загальноосвітній* (філософія, етика, естетика, політологія, соціологія, історія та ін), *культурологічний* («Культурологія», «Основи світової та національної культури», «Мовний етикет та міжкультурна комунікація», «Образ турка в Європі», «Принципи та історія революції Ататюрка»), *психолого-педагогічний* («Мотивація в молодших класах», «Оцінювання навчання іноземній мові», «Досвід у школі», «Класне керівництво», «Турецька система освіти та управління школою»), *предметний* (складається з трьох галузей – методологічної («Філософія», «Теорії, технологія та методологія освіти», «Історія науки»), технологічної («Технологія навчання та виховання»), методичної («Теорія та методика виховання»), науково-дослідницькій («Основи наукових досліджень», «Дослідження з педагогічних наук», «Методологія освітніх досліджень», «Дослідження педагогічного досвіду, «Статистичні методи у психолого-педагогічних дослідженнях», «Вивчення ролі гендерного фактору у навчанні дітей», «Освіта та ринок праці»), *практичний* (педагогічна практика від 2 тижнів до 1 року з 7 по 9 навчальний семестр, оцінюється у 10 кредитів). Таке наукове структурування змісту вищої педагогічної освіти країни дозволяє презентувати його складові: *змістову* (система наукової навчальної інформації); *процесуальну* (система узагальнених умінь, засобів дій); *організаційну* (система форм, методів та засобів засвоєння навчальної інформації та перетворення її в педагогічні знання, вміння та професійні дії); *результативну* (досвід творчої діяльності, професійні відносини, педагогічне спілкування).

Порівняння моделей освіти в Туреччині та Україні дозволяє стверджувати, що обидві країни знаходяться під впливом потужних інтеграційних процесів і характеризуються пошуком оптимальної відповідності між сформованими традиціями і новими вимогами, пов'язаними з входженням в європейський освітній простір, орієнтованими на підвищення конкурентоспроможності та ефективне функціонування інноваційного суспільства на основі взаємодії науки, освіти і виробництва. Виокремлено загальні та особливі риси сучасного освітнього простору Туреччини, а саме: перехід до суспільно-державної моделі управління вищою школою; широке впровадження відкритого прийому абітурієнтів до вищих навчальних закладів; предметна система навчання, яка передбачає широкий вибір студентами навчальної програми, рівня освіти, що відповідає особистісному потенціалу.

На основі аналізу сучасних форм, методів і засобів професійної підготовки вчителів Туреччини виявлено їх схожість з українськими і загалом європейськими. З'ясовано, що методичне забезпечення кожної спеціальності (як і в Україні) передбачає підготовку: навчальних програм з кожної

дисципліни з урахуванням кредитних одиниць, матеріалів для аудиторної (тексти лекцій, плани семінарських занять, мультимедійний супровід занять) та самостійної роботи (тексти домашніх завдань, матеріали для самоконтролю, теми рефератів і курсових робіт, матеріали в електронній бібліотеці університету); робіт, призначених для здійснення контролю знань студентів (письмові контрольні завдання, письмові та електронні тексти, екзаменаційні білети); матеріалів для проведення практик (укладання договорів з установами, де планується проведення практики, формування планів і програм, складання форм звітної документації).

Особливістю турецької системи вищої педагогічної освіти (на відміну від української) є наявність тьютора, який допомагає студентові у виборі й реалізації освітньої траєкторії на педагогічному факультеті, а також широке використання технології створення особистісно орієнтованої ситуації, яка характеризується: реалізацією діалогічності в різних її формах і модифікаціях; практичною спрямованістю, входженням у життєвий контекст, орієнтацією на сферу життєдіяльності студента; забезпеченням вільної, творчої, соціально активної діяльності. Зазначено, що в умовах інтеграційних процесів (кінець ХХ – поч. ХХІ століття) педагогічна підготовка вчителів Туреччини зазнала змін у меті змісті, формах і методах професійного навчання.

Доведено, що потреба в удосконаленні підготовки вчителів в Україні зумовлена побудовою незалежної, демократичної і конкурентоспроможної держави, необхідністю підвищення якості знань випускників шкіл, виховання громадян, здатних захищати суверенітет і незалежність держави, забезпечити її соціально-економічний і політичний розвиток. Виявлено, що головними напрямками модернізації вищої педагогічної освіти обох країн стали: визнання людини як найвищої цінності та забезпечення її потреб як мети соціального процесу; формування у майбутніх учителів почуття дисциплінованості та соціальної відповідальності за прийняття рішень і культурний розвиток своєї країни; підвищення ефективності освіти та контролю за її якістю; постійне оновлення освітніх програм; упровадження сучасних інноваційних технологій у навчальному процесі ВНЗ; покращення їх фінансування та вдосконалення матеріально-технічної бази; знаходження компромісу між жорсткою централізацією і повною автономією у сфері управління освітою; зростання ринку освітніх послуг, значний вплив соціально-економічних чинників.

З'ясовано, що в умовах інтеграції та глобального характеру розвитку освітніх процесів розроблюються принципово нові концептуальні моделі вищої освіти, що ґрунтуються на сучасних уявленнях про інформацію, діяльність, особистість, суспільство, державу. Доведено, що освіта як соціокультурний феномен відіграє важливу роль у становленні особистості громадян різних країн, тому сьогодні завдяки відкритості сучасного суспільства створюються

нові умови для підвищення ефективності національної системи професійного навчання майбутніх учителів шляхом звернення до педагогічного досвіту розвинених країн світу.

У результаті проведеного дослідження сформульовано такі загальні висновки.

1. З метою аналізу наукових здобутків вітчизняних і зарубіжних учених, дослідників Республіки Туреччина щодо підготовки вчителів у досліджуваний період обґрунтовано методологію дослідження, яка складається з кількох рівнів (філософська методологія, загальнонаукова методологія, методологія порівняльної педагогіки, методологія міждисциплінарних досліджень). Доведено про доцільність реалізації на кожному з них певних теоретичних підходів, а саме: цивілізаційного, антропологічного, синхронного, діахронного, наративного, системного.

Охарактеризовано сутність таких базових понять дослідження, як освіта, вища освіта, педагогічна освіта, педагогічна діяльність, підготовка вчителів. З урахуванням особливостей предмету дослідження доведено про важливість аналізу таких понять, як інтеграція, модернізація, освітня реформа, що відображають специфіку організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Туреччини в окреслений період.

2. На основі теоретичного аналізу проблеми обґрунтовано основні передумови реформування вищої педагогічної освіти в Туреччині. До *соціально-історичних* віднесено традиційне домінування ісламу як основи релігійної та соціокультурної спільності народу Туреччини, а також політичну та громадську діяльність видатного діяча Туреччини Мустафи Кемалю Ататюрка як підґрунтя для успішної реалізації освітніх реформ. Доведено значущість *соціально-політичних* передумов, які характеризували державну політику країни у сфері освіти. З'ясовано, що становлення нормативно-правової бази освітньої галузі, надання їй світського характеру, запровадження латинського алфавіту, боротьба з неграмотністю як вирішення питання виживання молодії Республіки, залучення на державному рівні іноземних педагогів здійснювалося на тлі політичної діяльності Республіканської народної партії та Партії Демократії. Виявлено особливий вплив *соціокультурних* передумов становлення вищої педагогічної освіти Республіки Туреччина, що визначалися зростанням освітніх потреб місцевого населення, розширенням прав жінок у турецькому суспільстві, розробкою та впровадженням нової стратегії національної освіти, відображеними на рівні законодавчого забезпечення, в заповітах Ататюрка. Акцентовано увагу на культурних особливостях соціалізації особистості в країні, що безпосередньо впливає на визначення змісту вищої педагогічної освіти.

3. Окреслено основні етапи та простежено провідні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Туреччини на тлі євроінтеграційних процесів. *Перший* (1952–1982 роки) – характеризується провідною *тенденцією* до створення європейської економічної співдружності (її характерними проявами в Туреччині стало здійснення підготовки та проведення реформи вищої освіти, спрямованої на посилення її здатності відповідати новим викликам світової спільноти та враховувати при цьому культурні традиції, політичні й економічні потреби Туреччини); *другий* (1983–1991 роки) – визначальною *тенденцією* стало підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів, що призвело до активної реалізації програм академічної мобільності в Республіці Туреччина; *третій* (1991–1999 роки) – основною *тенденцією* є створення та запровадження об'єднаних програм ЄС виховання особистості («Сократ», «Леонардо да Вінчі», «Молодь для Європи» та ін.), в межах якої Туреччина реалізувала загальний напрям усіх змін у системі вищої педагогічної освіти країни, обумовлений її об'єднанням із державами Чорноморського економічного регіону і країнами Європейського союзу; *четвертий етап* (з моменту підписання Болонської декларації у 1999 році до теперішнього часу), визначальним для якого є Празьке комюніке, Туреччина стала новим членом Болонського процесу, підписала відповідну декларацію і визначила завдання реформування вищої освіти, зокрема, педагогічної, на наступні роки.

4. У результаті теоретичного аналізу проблеми підготовки вчителів Туреччини в окреслений період, вивчення нормативних документів та досвіду діяльності турецьких ВНЗ виокремлено та охарактеризовано організаційно-педагогічні умови організації цього процесу: *стандартизація, структуризація та уніфікація* вищої освіти країни та її управління; *модернізація* змісту, форм, методів підготовки вчителів; *реалізація* більш *широкого доступу* до вищої освіти громадян країни, продуктивність якої забезпечують висококваліфіковані педагогічні кадри; *сприяння* на державному рівні *мобільності* майбутніх учителів та викладачів університетів шляхом активної участі у міжнародних освітніх проектах; *залучення засобів масової інформації* до створення освітнього інформаційного середовища; значне *державне фінансування* та *урядова підтримка* системи підготовки вчителів Туреччини. Доведено, що функціонально-структурна та управлінська модернізація педагогічної освіти в Республіці Туреччина здійснюється на основі трансформації сучасних підходів до її управління, актуалізації управлінської діяльності щодо забезпечення європейського рівня її якості, оновлення змісту, форм і методів професійного навчання майбутніх учителів в університетах країни, підґрунтям якого слугують принципи побудови сильної турецької держави, сформульовані Кемалем Ататюрком (*республіканізм, націоналізму, народності, лаїцизму або секуляризму, реформізму*).

З'ясовано, що модернізація системи підготовки вчителів у Туреччині і в Україні відбувається під впливом сучасних економічних, інформаційних, соціальних тенденцій, здійснюється на зламі різних соціологічних підходів до окреслення її функцій, пріоритетними з яких визначається забезпечення соціально-економічного, політичного та культурного розвитку країн у контексті євроінтеграційних процесів.

5. На основі порівняння моделей освіти в Туреччині та і Україні з'ясовано, що обидві країни знаходяться під впливом потужних інтеграційних процесів і характеризуються пошуком оптимальної відповідності між сформованими традиціями і новими вимогами, пов'язаними з входженням в європейський освітній простір. Зазначене передбачає орієнтацію системи педагогічної освіти обох країн на підвищення її конкурентоспроможності з метою забезпечення ефективного функціонування в загальноєвропейському просторі, що передбачає активну взаємодію науки, освіти і виробництва.

Охарактеризовано *загальні* та *особливі* риси сучасного освітнього простору Туреччини, а саме: перехід до суспільно-державної моделі управління вищою школою; широке впровадження відкритого прийому абітурієнтів до ВНЗ; предметна система навчання. У результаті аналізу сучасних форм, методів і засобів професійної підготовки вчителів Туреччини виявлено їх схожість з українськими і загалом європейськими. Зазначено, що особливістю турецької системи вищої педагогічної освіти (на відміну від української) є використання особистісно орієнтованої ситуації (реалізація діалогічності в різних її формах і модифікаціях, входження у життєвий контекст, орієнтація на сферу життєдіяльності студента, забезпечення вільної, творчої, соціально активної діяльності).

Доведено, що в умовах інтеграційних процесів (кінець ХХ – поч. ХХІ століття) педагогічна підготовка вчителів Туреччини зазнала змін у меті, змісті, формах, методах навчання та оцінювання студентів, що приведені у відповідність до вимог Болонської декларації.

Обґрунтовано висновок про вплив світових тенденцій розвитку вищої освіти на системи України та Туреччини (прагнення до демократизації освіти, надання автономності й самостійності ВНЗ; пріоритетне фінансування у розвинених країнах (США, Японія, Туреччини), орієнтація студентів у межах Болонського процесу на участь у таких програмах, як Socrates, Leonardo Da Vinci, Erasmus, Vouch та ін.) Зазначено про взаємну можливість використання досвіду обох країн щодо створення умов для підвищення ефективності національних систем професійного навчання майбутніх учителів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. До напрямів подальших наукових розвідок можна віднести: компаративний аналіз професійної освіти Туреччини та України, теоретичне

обґрунтування моделей та розробка технологій спільного навчання студентів різних країн.

Список публікацій за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Кючюк Д. Підготовка учителя в Республіці Туреччина: історико-педагогічний аспект / Дзаміля Кючюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Вип. 6 (78). – С. 208–211.
2. Кючюк Д. Соціально-історичні передумови реформ у системі вищої освіти Республіки Туреччина (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.) / Дзаміля Кючюк // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2014. – Вип. № 46. – С. 304–310.
3. Кючюк Д. Соціокультурні передумови освітніх реформ у Республіці Туреччина (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.) / Дзаміля Кючюк // Нові технології навчання : зб. наук. праць / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця–Київ : ФОП Корзун Д. Ю., 2014. – Вип. № 83. – С. 159–164.
4. Кючюк Д. Сутність та основні нормативно-правові аспекти євроінтеграційних процесів у вищій освіті / Дзаміля Кючюк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – С. 220–230.
5. Кючюк Д. Аналіз структурно-функціонального й управлінського аспектів підготовки учителів у Туреччині (кінець ХХ – початок ХХІ століття) / Дзаміля Кючюк // Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Серія : Педагогіка / [за заг. ред. А. М. Ломаковича, В. Є. Бенери]. – Кременець : ВЦ КОГПУ ім. Тараса Шевченка, 2015. – Вип. 4. – С. 24–30.
6. Küçük Cemile. Toplam Kalite Yönetiminin Okul Idarecileri Tarafından Algılanma Düzeyi / Cemile Küçük // Müəllim hazırlama siyasəti və problemləri : Materiallar V Beynəlxalq konfrans (30 Aprel – 02 May 2105-cs il). – Bakı, Azərbaycan, 2015. – S. 61–68.
7. Kucuk Dzhamilya. Impacts of Philosophical Currents on Turkish Education System / Dzhamilya Kucuk // International Journal of Educational Research and Technology : Society of Education. – India, 2015. – December. – Vol. 6 [4]. – S. 18–23.
8. Kucuk Dzhamilya. Analysis of Ukrainian and Turkish Models of Teacher Preparation [Аналіз української та турецької моделей підготовки вчителів] / Dzhamilya Kucuk // The Unity of Science : International scientific periodical journal. – Vienna, Austria : European Association of Pedagogues and Psychologists «Science», October, 2016. – S. 31–35.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Кючюк Д. Педагогічна освіта Туреччини в умовах євроінтеграційних процесів / Джаміля Кючюк // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. С. С. Вітвицької, доц. Н. М. Мирончук]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 195–197.

10. Кючюк Д. Система забезпечення якості підготовки учителів у Республіці Туреччина (кінець ХХ – початок ХХІ століття) / Джаміля Кючюк // Професійна підготовка фахівців у системі неперервної освіти : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 347–351.

11. Кючюк Д. Гендерний підхід у підготовці майбутнього вчителя Туреччини / Джаміля Рустам кизи Кючюк // Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів : зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. Вітвицької С. С., доц. Колесник Н. Є.]. – Житомир : ФОП Левковець, 2016. – С. 330–334.

АНОТАЦІЇ

Кючюк Дж. Р. К. Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2017.

Роботу присвячено дослідженню організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів Туреччини в умовах європейських інтеграційних процесів.

Проаналізовано історичні, соціально-політичні та соціокультурні передумови реформ у вищій педагогічній школі країни. Виокремлено основні етапи цього процесу та охарактеризовано провідні тенденції кожного з них.

Визначено основні організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів в університетах республіки: стандартизація, структуризація, уніфікація вищої освіти країни та її управління; модернізація змісту, форм, методів підготовки вчителів; забезпечення більш широкого доступу до вищої освіти громадян країни; сприяння на державному рівні мобільності майбутніх учителів та викладачів університетів шляхом активної участі у міжнародних освітніх проектах; включення засобів масової інформації до створення освітнього інформаційного середовища; значне державне фінансування та урядова підтримка системи підготовки вчителів Туреччини.

Охарактеризовано *загальні* та *особливі* риси сучасного освітнього простору Туреччини, а саме: перехід до суспільно-державної моделі управління вищою школою; широке впровадження відкритого прийому абітурієнтів до ВНЗ;

предметна система навчання. Зазначено про взаємну можливість використання досвіду обох країн щодо створення умов для підвищення ефективності національних систем професійного навчання майбутніх учителів.

Ключові слова: підготовка вчителів, організаційно-педагогічні умови, Республіка Туреччина, інтеграція, модернізація, реформування.

Кючюк Дж. Р. К. Организационно-педагогические условия подготовки учителей в высших учебных заведениях Республики Турция в условиях интеграционных процессов (вторая половина XX – начало XXI столетия). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2017.

Диссертационная работа посвящена исследованию актуальной проблемы компаративной педагогики. Проанализирована степень разработанности проблемы в сравнительной педагогической теории и практике. Определены основные теоретические подходы, реализация которых позволила обосновать организационно-педагогические условия подготовки учителей Турции в указанный период (цивилизационный, антропологический, синхронный, диахронный, нарративный, системный). Охарактеризованы основные базовые понятия: образование, высшее образование, педагогическое образование, педагогическая деятельность, подготовка учителей.

Выявлены и обоснованы социально-исторические, социально-политические, социокультурные предпосылки реформирования высшего педагогического образования в Турции. Выделены этапы становления и развития высшего педагогического образования, а также ведущие тенденции, на каждом из них.

Определены основные организационно-педагогические условия подготовки учителей в университетах республики: стандартизация, структурирование и унификация высшего образования страны и ее управления; модернизация содержания, форм, методов подготовки учителей; обеспечение более широкого доступа к высшему образованию граждан страны; содействие на государственном уровне мобильности будущих учителей и преподавателей университетов путем активного участия в международных образовательных проектах; выявлена роль средств массовой информации в создании образовательной информационной среды; значительное государственное финансирование и правительственная поддержка системы подготовки учителей Турции.

Охарактеризованы общие и особенные черты современного образовательного пространства Турции, а именно: переход к общественно-государственной модели управления высшей школой; широкое внедрение

открытого приема абитуриентов в вузы; предметная система обучения. Подтверждена взаимная возможность использования опыта двух стран в плане создания условий с целью повышения эффективности национальных систем профессионального обучения будущих учителей.

Ключевые слова: подготовка учителей, организационно-педагогические условия, Республика Турция, интеграция, модернизация, реформирование.

Kyuchyuk Dzh. R. K. Organisational and pedagogical conditions of preparing teachers at higher educational institutions in the Republic of Turkey in the context of integration processes (the second half of XX – the beginning of XXI century). – Manuscript copyright.

The thesis for a candidate's degree of pedagogical sciences by speciality 13.00.01 – general pedagogy and history of pedagogy. – Zhytomyr Ivan Franko State University. – Zhytomyr, 2017.

The thesis focuses on researching organisational and pedagogical conditions of preparing teachers in Turkey in the context of integration processes.

Historical, socio-political and socio-cultural premises of the higher pedagogical school reforms in Turkey have been analyzed. The key stages of this process have been defined and their leading trends characterized. The main organisational and pedagogical conditions of preparing teachers at universities in the Republic have been researched: standardisation, structuring, unification of the state higher institution and its management; modernising the content of forms and methods of preparing teachers; providing wider opportunities for the country's citizens to enter a higher educational institution; on the state level, facilitating mobility for school and university teachers through active participation in international educational projects; involving the media in creating educational information environment; substantial state funding and the government's support for teacher preparation in Turkey.

A comparative analysis of teacher preparation in Turkey and Ukraine has been conducted. General and specific features of the modern educational space in Turkey, namely: a transition to the state-community model of managing higher school; a wide-scale introduction of open admission to higher educational institutions; the discipline-based system of education have been characterized. Possible ways of both countries' experience exchange in the context of creating conditions for enhancing the efficiency of national systems of preparing future teachers have been described.

Key words: preparing teachers, organisational and pedagogical conditions, the Republic of Turkey, integration, modernisation, educational reform.